

2014

EAB 3083 BIMBINGAN DAN KAUNSELING

PROGRAM PENSISWAZAHAN GURU

**SAPORA SIPON
SALHAH ABDULLAH**

**PROGRAM PENDIDIKAN
FAKULTI PENGAJIAN BAHASA UTAMA**

BIMBINGAN DAN KAUNSELING

EAB 3083

Program Pensiswazahan Guru

PM DR SAPORA SIPON

DR SALHAH ABDULLAH

Penerbit USIM
Universiti Sains Islam Malaysia
Bandar Baru Nilai
Negeri Sembilan
2014

CETAKAN PERTAMA 2014
© Hak Cipta Universiti Sains Islam Malaysia

Hak cipta terpelihara, tiada mana-mana bahagian daripada buku ini boleh diterbitkan semula, disimpan untuk pengeluaran atau ditukar kepada apa-apa bentuk dengan sebarang cara sekalipun tanpa izin bertulis daripada penerbit.

Diterbitkan di Malaysia oleh:

Penerbit USIM
UNIVERSITI SAINS ISLAM MALAYSIA
Bandar Baru Nilai, 71800 Nilai
Negeri Sembilan Darul Khusus
Tel:06-798 8226/6081 | Faks:06-798 6083
www.penerbit.usim.edu.my
pej.penerbitan@usim.edu.my

Penerbit USIM adalah anggota
MAJLIS PENERBITAN ILMIAH MALAYSIA

Dicetak di Malaysia oleh:

UKM CETAK
UKM Holdings
Universiti Kebangsaan Malaysia
43600 UKM Bangi, Selangor D.E., Malaysia

Perpustakaan Negara Malaysia

Data Pengkatalogan-dalam Penerbitan

Sapora Sipon,

BIMBINGAN DAN KAUNSELING. EAB3083 / Dr Sapora Sipon,
Dr Salhah Abdullah, Dr Othman Abdul Rahman.

(PROGRAM PENSISWAZAHAN GURU)

ISBN 978-967-440-021-7

1. Educational counseling. 2. Counseling.

I. Salhah Abdullah. II. Othman Abdul Rahman. III. Judul. IV. Siri.

371.404

ISI KANDUNGAN

UNIT 1: KAUNSELING, BIMBINGAN DAN PSIKOTERAPI	15
1.0 Pengenalan	15
1.1 Definisi bimbingan dan kaunseling	15
1.2 Perbezaan antara bimbingan, kaunseling dan psikoterapi	17
1.3 Matlamat kaunseling	18
1.4 Keperluan Perkhidmatan Kaunseling	19
1.5 Sejarah kaunseling di Amerika dan Malaysia	24
Rumusan	28
Kata kunci	28
Aktiviti/latihan	29
Tugasan	32
Goals	32
UNIT 2: JENS-JENIS PERKHIDMATAN BIMBINGAN DAN KAUNSELING	33
2.0 Pengenalan	33
2.1 Jenis-Jenis Kaunseling	33
2.2 Jenis-Jenis Perkhidmatan Bimbingan dan Kaunseling	34
• Perkhidmatan Inventori dan Rekod	35
• Perkhidmatan Memberi Maklumat	35
• Perkhidmatan Kaunseling Kelompok dan Kelompok Bimbingan	35
• Perkhidmatan Kaunseling Individu	36
• Perkhidmatan Perundingan dan Rujukan	36
• Perkhidmatan Penilaian dan Akauntabiliti	36
• Perkhidmatan Pencegahan	37
• Perkhidmatan Penyelarasan Sumber	37
2.3 Tempat Perkhidmatan Di Malaysia	37
Rumusan	38
Kata Kunci	38
Latihan	38
Tugasan	41
Goals	41
UNIT 3: KEMAHIRAN ASAS KAUNSELING	43
3.0 Pengenalan	43
3.1 Kemahiran Asas Kaunseling	43
3.2 Rumusan	56
Kata kunci	56
Aktiviti/Latihan	57
Tugasan	59
Goals	59
UNIT 4: PERINGKAT-PERINGKAT PROSES KAUNSELING	61
4.0 Pengenalan	61
4.1 Fasa Satu: Sebelum proses membantu/kaunseling	62
• Peringkat penyediaan dan kemasukan	62

• Peringkat penetapan/penjelasan peringkat Penstrukturan	62
• Peringkat Perhubungan	62
4.2 Fasa Dua Peringkat Penerokaan	62
• Peringkat Pengukuhan	65
• Peringkat Perancangan	66
4.3 Fasa tiga: Selepas proses kaunseling	66
Rumusan	73
Kata kunci	74
Aktiviti/latihan	74
Tugasan	77
Goals	77

UNIT 5: KLIEN 79

5.0 Pengenalan	79
5.1 Definisi klien	79
5.2 Ciri-Ciri Klien	81
• Klien Enggan	81
• Klien Yang Menentang (Resistant)	81
• Klien Yang Tidak Relat (Reluctant)	82
5.3 Mengapa Klien Tidak Relat dan Resistan	82
5.4 Bentuk Tidak Relat Atau Resistan	83
5.4.1 Resistan Aktif	83
5.4.2 Resistan Pasif	83
5.5 Menangani Klien Tidak Relat dan Resistan	83
5.6 Klien yang Dirujuk (Referred client)	83
5.7 Kaedah-Kaedah Menangani Klien	86
Rumusan	87
Kata Kunci	88
Aktiviti/Latihan	88
Tugasan	89
Goals	89

UNIT 6: TEORI KAUNSELING DARI PERSPEKTIF BARAT DAN ISLAM 91

6.0 Pengenalan	91
6.1 Teori-Teori Utama Kaunseling	92
6.1.1 Teori Psikoanalitik	92
6.1.2 Terapi Pusatan Klien	94
6.1.3 Terapi Eksistensial / Kewujudan	95
6.1.4 Terapi Gestalt	97
6.1.5 Terapi Rasional Emotif	99
6.1.6 Terapi Analisis Transaksional	101
6.1.6.1 Teknik-teknik Terapi Analisis Transaksional	102
Rumusan	103
Kata Kunci	103
Latihan /Aktiviti	103
Tugasan	107
Goals	107

UNIT 7: KAUNSELING KERJAYA	109
7.0 Pengenalan	109
7.2 Matlamat Program bimbingan Kerjaya	110
7.3 Kepentingan Kaunseling Kerjaya	110
7.4 Peranan Kaunselor Kerjaya	110
Rumusan	111
Kata Kunci	111
Latihan /Aktiviti	111
Tugasan	112
Goals	112
UNIT 8:CIRI-CIRI KAUNSELOR	113
8.0 Pengenalan	113
8.1 Ciri-Ciri Kaunselor Yang Efektif	113
8.2 Sifat-sifat kaunselor	119
Rumusan	121
Kata Kunci	121
Aktiviti/Latihan	121
Tugasan	122
Goals	122
UNIT 9:ETIKA DAN PERUNDANGAN DALAM PROFESION KAUNSELING	123
9.0 Pengenalan	123
9.1 Etika dan Perundangan dalam Profesion Kaunseling	123
9.2 Ciri-ciri Asas Kod Etika Kaunseling	123
9.3 Prinsip-Prinsip Etika	124
• Prinsip Autonomi	124
• Prinsip Membuat Kebaikan	124
• Persetujuan Termaklum (Informed Consent)	124
• Keselamatan Klien (non-maleficence)	124
• Prinsip Keadilan (Justice)	125
• Prinsip Kesetiaan (Beneficence)	125
9.4 Undang-Undang Sivil	125
9.5 Fungsi Lembaga Kaunselor	125
9.6 Pendaftaran Kaunselor	126
9.7 Pendaftaran Perbadanan Menjalankan Amalan Sebagai Kaunselor	126
9.8 Prosiding Tatertib	126
9.9 Kesalahan Dan Penalti	126
Rumusan	127
Kata kunci	128
Aktiviti/Latihan	128
Tugasan	131
Goals	131

UNIT 10 : KAUNSELING DAN BIMBINGAN SEKOLAH	133
10.0 Pengenalan	133
10.1 Keperluan Perkhidmatan di agensi	133
10.2 Perkhidmatan kaunseling sekolah	137
10.2.1 Pengenalan	137
10.2.2 Rasional	137
10.2.3 Objektif	137
10.2.4 Peranan Kaunseling sekolah	137
10.2.5 Orientasi Perkhidmatan Bimbingan Dan Kaunseling Di Sekolah	138
Rumusan	139
Kata Kunci	139
Aktiviti /Latihan	140
Tugasan	142
Goals	142
RUJUKAN	143

PROGRAM PENSISWAZAHAN GURU

Bimbingan dan Kaunseling

Dekan : Dr. Noor Azizi Ismail
Dekan Fakulti Pengajian Bahasa Utama

Timbalan Pengarah Projek : Dr. Harison Mohd Sidek
Timbalan Dekan (Akademik & Penyelidikan)

Penyelaras Projek : Dr. Noorhayati Hashim
Ketua Program Pendidikan

Penulis Modul : Prof. Madya Datin Dr. Sapora Sipon
: Dr. Salhah Abdullah

PANDUAN KURSUS

Panduan kursus disediakan untuk membantu pelajar memahami keperluan dan kandungan kursus. Pelajar hendaklah sentiasa membaca dan merujuk bahagian panduan ini dengan teliti untuk membolehkan pelajar melengkapkan kursus dengan jaya.

Kursus : Bimbingan dan Kaunseling
EAB3083

EAB3083 Bimbingan dan Kaunseling bertujuan memberi pendedahan kepada pelajar mengenai perkhidmatan bimbingan dan kaunseling. Kursus ini membincangkan latarbelakang perkhidmatan bimbingan dan kaunseling di Malaysia. Selain itu, kursus ini juga membincangkan keperluan perkhidmatan kaunseling kepada sekolah dan masyarakat masa kini di samping menjelaskan definisi bimbingan dan kaunseling, perkhidmatan bimbingan dan kaunseling di sekolah, perbincangan mengenai ciri-ciri kaunselor serta perbincangan mengenai etika kaunseling dengan memberi tumpuan kepada etika kaunseling yang diperkenalkan oleh PERKAMA dan Akta Kaunseling Malaysia. Bentuk pengajaran merangkumi syarahan, perbincangan, pembentangan serta kajian kes. Penilaian kursus melibatkan penglibatan dalam kelas, tugas individu dan tugas berkumpulan, pembentangan dalam kelas serta peperiksaan akhir semester. Di akhir kursus ini, diharap para pelajar dapat memahami serta mengaplikasi pengetahuan berkaitan bimbingan dan kaunseling di dalam bidang kerjaya

KUMPULAN SASARAN

Kursus ini ditawarkan kepada semua pelajar yang mengikuti Program Ijazah Sarjana Muda Pendidikan (Pendidikan Islam) bagi mengajar di sekolah-sekolah rendah di Malaysia.

PERUNTUKAN MASA PEMBELAJARAN

Mengikut piawaian MQA, setiap jam kredit memerlukan pelajar memperuntukkan 40 jam pembelajaran. Oleh itu pelajar memerlukan 120 jam waktu pembelajaran. Anggaran agihan waktu pembelajaran bagi kursus EAB3083 Bimbingan dan Kaunselin ini adalah seperti jadual di bawah:

Jadual 1: Anggaran agihan masa pembelajaran EAB3083 Bimbingan dan Kaunseling

Bil.	Aktiviti pembelajaran	Jam pembelajaran	
		Bersemuka	Tidak bersemuka
1.	Tutorial	30	
2.	Tutorial dalam talian	-	30
3.	Membaca modul serta menyiapkan tugas	-	30
4.	Video P&P melalui GOALS	-	30
Jumlah Masa Pembelajaran		120	

HASIL PEMBELAJARAN KURSUS

Di akhir kursus pelajar akan dapat:

1. Menjelaskan latarbelakang dan fungsi bimbingan serta kaunseling. (C2)
2. Mengenalpasti jenis-jenis perkhidmatan bimbingan dan kaunseling yang terdapat di sekolah. (C1)
3. Mengaplikasi teori dan teknik kaunseling. (C3)
4. Menghubungkan teknik pemikiran kritis, kreatif, inovatif dan analitis berkaitan perkhidmatan bimbingan dan kaunseling yang relevan dengan masalah yang dihadapi. (C3)

SINOPSIS KURSUS

Kursus ini merupakan pengenalan kepada perkhidmatan bimbingan dan kaunseling. Penekanan kursus bertumpu kepada latarbelakang perkhidmatan bimbingan dan kaunseling di Malaysia, keperluan perkhidmatan kaunseling kepada sekolah dan masyarakat masa kini, definisi bimbingan dan kaunseling, perkhidmatan bimbingan dan kaunseling di sekolah, perbincangan mengenai ciri-ciri kaunselor serta perbincangan mengenai etika kaunseling dengan memberi tumpuan kepada etika kaunseling yang diperkenalkan oleh PERKAMA dan Akta Kaunseling Malaysia.

ISI KANDUNGAN KURSUS

Kursus ini terbahagi kepada 10 tajuk. Kandungan keseluruhan kursus adalah seperti berikut:

UNIT 1: KAUNSELING, BIMBINGAN DAN PSIKOTERAPI

Bab ini membincangkan definisi bimbingan dan kaunseling serta perbezaan antara bimbingan, kaunseling dan psikoterapi. Bab ini turut membincangkan matlamat kaunseling serta keperluan perkhidmatan kaunseling. Sejarah kaunseling di Amerika dan Malaysia juga dibincangkan dalam bab ini.

UNIT 2: JENIS-JENIS PERKHIDMATAN BIMBINGAN DAN KAUNSELING

Bab 2 membicarakan jenis perkhidmatan bimbingan dan kaunseling. Jenis kaunseling seperti kaunseling perkhidmatan, kaunseling pencegahan, kaunseling pemulihan, kaunseling perkembangan diri/potensi adalah jenis kaunseling yang menjadi topik perbincangan, Jenis-Jenis Perkhidmatan Bimbingan dan Kaunseling seperti *Perkhidmatan Inventori dan Rekod*, *Perkhidmatan Memberi Maklumat* Perkhidmatan Kaunseling Kelompok dan Kelompok Bimbingan turut diperkatakan Perkhidmatan Kaunseling Individu, Perkhidmatan Pencegahan. Perkhidmatan Perundingan dan Rujukan Perkhidmatan Penilaian dan Akauntabiliti Perkhidmatan Penyelarasan Sumber, tempat Perkhidmatan Di Malaysia

UNIT 3: KEMAHIRAN ASAS KAUNSELING

Dalam bab kemahiran asas kaunseling, pelajar didedahkan dengan pelbagai kemahiran asas kaunseling.

UNIT 4: PERINGKAT-PERINGKAT PROSES KAUNSELING

Sesi kaunseling akan melalui pelbagai proses kaunseling. Dalam unit 4, fasa yang dibincangkan ialah fasa satu: sebelum proses membantu/kaunseling, Fasa dua Peringkat penerokaan, Fasa tiga: Selepas proses kaunseling. Peringkat penamatan, Klien Resistan, Kaunselor Susulan, Proses Rujukan, Keperluan Merujuk dan Membuat Rujukan.

UNIT 5: KLIEN

Unit ini menjelaskan definisi klien serta ciri-ciri klien. Unit ini turut memperkatakan mengenai klien yang menentang (*resistant*) dan mengapa klien tidak rela dan resisten, bentuk tidak rela atau resisten, *resistan* aktif, resisten pasif. Di samping itu, unit ini turut menangani klien tidak rela dan resisten dan klien yang dirujuk (*referred client*), Unit ini juga turut membicarakan klien suka rela, hubungan kaunselor-klien dan hubungan klien-kaunselor.

UNIT 6: TEORI KAUNSELING DARI PERSPEKTIF BARAT DAN ISLAM

Unit 6 adalah tajuk yang membicarakan mengenai teori-teori utama kaunseling dan terapi. Subtajuk seperti pandangan teori terhadap sifat manusia, tema-tema utama pendekatan, konsep-konsep utama pendekatan. Matlamat dan juga dibincangkan. Peranan Kaunselor serta sumbangan teori turut diperkatakan. Teori yang dibincangkan dalam unit ini ialah Psikoanalitik, Terapi Pusatan Klien, Terapi Kewujudan, Terapi Gestalt, Terapi Rasional Emotif, Terapi Analisis Transaksional.

UNIT 7: KAUNSELING KERJAYA

Unit 7 ialah berkaitan kaunseling kerjaya, Matlamat program bimbingan kerjaya serta kepentingan kaunseling kerjaya dan peranan kaunselor kerjaya dibincangkan.

UNIT 8: CIRI-CIRI KAUNSELOR

Ciri-ciri kaunselor menjadi tajuk dalam unit 8. Subtajuk yang dibincangkan ialah ciri-ciri kaunselor yang efektif dan ciri-ciri kaunselor mengikut pendekatan teori.

UNIT 9: ETIKA DAN PERUNDANGAN DALAM PROFESION KAUNSELING.

Unit 9 membicarakan mengenai etika dan perundangan dalam profesion kaunseling. Selain itu, unit ini membincangkan tajuk etika dan perundangan dalam profesion kaunseling. Ciri-ciri asas serta kod etika kaunseling dan prinsip-prinsip etika seperti Prinsip Autonomi, Prinsip Membuat Kebaikan, Persetujuan Termaklum Informed Consent, Keselamatan Klien non-maleficence, Prinsip Keadilan (Justice), Prinsip Kesetiaan (Beneficence). Undang-undang sivil, Fungsi Lembaga Kaunselor, Pendaftaran Kaunselor, Pendaftaran Perbadanan Menjalankan Amalan Sebagai Kaunselor, prosiding tatertib Kesalahan Dan Penalti juga dimuatkan dalam unit ini.

UNIT 10: KAUNSELING DAN BIMBINGAN SEKOLAH

Unit 10 ialah berkaitan kaunseling dan bimbingan sekolah dan keperluan perkhidmatan di agensi. Keperluan kemahiran, faktor-faktor keperluan perkhidmatan kaunseling di organisasi turut dibincangkan dalam unit ini. Subtajuk seperti jenis-jenis perkhidmatan kaunseling sekolah seperti orientasi perkhidmatan bimbingan dan kaunseling di sekolah, orientasi perkembangan, orientasi pencegahan dan orientasi pemulihan.

UNIT 1 ►

KAUNSELING, BIMBINGAN DAN PSIKOTERAPI

Pada akhir topik ini, anda seharusnya dapat:

1. Mengetahui definisi bimbingan, kaunseling dan psikoterapi.
2. Mengetahui perbezaan antara bimbingan, kaunseling dan psikoterapi.
3. Menjelaskan matlamat kaunseling.
4. Membincangkan keperluan perkhidmatan kaunseling.
5. Menjelaskan sejarah kaunseling di Amerika dan Malaysia.

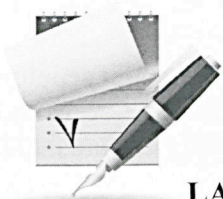
1.0 PENGENALAN

Unit ini membincangkan definisi bimbingan dan kaunseling, perbezaan antara bimbingan, kaunseling dan psikoterapi. Selain itu, bab ini juga melihat matlamat kaunseling serta melihat sejarah kaunseling dan bimbingan kaunseling.

1.1 DEFINISI BIMBINGAN DAN KAUNSELING

Kottler & Brown (2000) mendefinisikan kaunseling sebagai satu profesion yang mempunyai sejarah dan set standard dan berbeza dari disiplin lain seperti kerja sosial, psikologi dan psikiatri. Kaunseling juga merupakan satu aktiviti yang dibentuk untuk individu yang berfungsi secara normal dan yang mengalami masalah perkembangan dan penyesuaian. Ia adalah satu perhubungan sama ada dalam bentuk kelompok, keluarga atau individu yang bertujuan untuk meningkatkan kepercayaan, keselamatan dan perubahan. Mengikut mereka lagi, kaunseling bersifat multidimensional dan mengandalkan perasaan dan tingkah laku individu sama ada pada waktu lepas, sekarang dan masa hadapan.

Patterson (1995) mendefinisikan kaunseling sebagai satu proses interaktif melalui satu perhubungan yang unik antara kaunselor dengan klien yang mengarah kepada perubahan klien dalam aspek tingkah laku, kepercayaan dan kemahiran membuat keputusan. Mereka juga menjelaskan perubahan dalam kaunseling juga melibatkan kebolehan berdaya tindak ke atas situasi semasa untuk memaksimumkan peluang dan meminimumkan keadaan yang merosakkan. Secara ringkasnya, kaunseling perlu menghasilkan tingkah laku yang bebas dan bertanggungjawab di pihak klien diiringi dengan kebolehan memahami dan mengurus emosi.

LATIHAN / AKTIVITI

AKTIVITI INDIVIDU

1 Tuliskan Kepentingan Perkhidmatan Kaunseling di Organisasi

2. Tujuan utama matlamat perkhidmatan bimbingan dan kaunseling adalah seperti berikut;

- i. Membantu pelajar berkembang dalam semua bidang.
- ii. _____
- iii. Menolong pelajar membuat pilihan kerjaya dan membuat persediaan sebelum memasuki kerjaya yang dipilih.
- iv. _____
- v. Menolong pelajar membuat penyesuaian yang paling baik di sekolah dan di luar sekolah.
- vi. Menambah usaha yang dilakukan oleh ibu bapa di rumah.
- vii. _____
- viii. Mengenalpasti dan memotivasikan pelajar dari lapisan masyarakat yang kurang bernasib baik.
- x. Menolong mengurangkan atau mengawal pembaziran dan kelembapan dalam sistem pendidikan.
- xi. Mengenalpasti dan menolong pelajar-pelajar yang memerlukan pertolongan khas.
- xii. Memastikan bahawa masa di luar bilik darjah digunakan dengan berfaedah.

- xiii. Menjadikan pendidikan menengah rendah dan menengah atas lebih berjaya.
- xiv. Mengatasi masalah kemerosotan disiplin.

Soalan objektif

1. Orientasi ini merupakan satu usaha untuk mengenalpasti keperluan pelajar di alam persekolahan supaya mereka dilengkapi dengan pengetahuan, kemahiran, pengalaman serta akhlak yang mulia. Tugas dan perlakuan pembelajaran dikenalpasti dan dijelaskan kepada pelajar. Untuk melengkapkan kurikulum akademik pelajar, aktiviti bimbingan dirancang. Pelajar diberi peluang untuk belajar mengenali diri mereka dan orang lain sebelum timbul masalah dalam kehidupan mereka. Bidang tumpuan dalam orientasi ini ialah:
 - A. Orientasi Perkembangan
 - B. Orientasi Pencegahan
 - C. Orientasi Pemulihan
 - D. Orientasi pemulaan

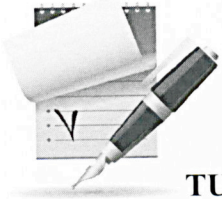
2. Orientasi ini berdasarkan andaian bahawa satu-satu masalah itu mungkin timbul dan sebelum masalah itu meruncing, usaha dijalankan untuk menghalangnya. Program-program yang berbentuk pencegahan seperti mengadakan kempen dan pendidikan pencegahan AIDS, kempen anti-dadah dan kempen anti gejala sosial.
 - A. Orientasi Perkembangan
 - B. Orientasi Pencegahan
 - C. Orientasi Pemulihan
 - D. Orientasi pemulaan

3. Orientasi ini memberikan fokus kepada kekurangan atau masalah yang dapat dikenalpasti dari masa ke semasa. Langkah mengatasinya dijalankan dengan harapan pelajar mengubah tingkah laku untuk mengelakkan berlakunya peristiwa krisis. Contohnya, pelajar yang merokok, berkelahi, ponteng sekolah atau melawan guru. Pelajar tersebut dikumpulkan untuk mengikuti sesi kaunseling kelompok atau kaunseling individu.
 - A. Orientasi Perkembangan
 - B. Orientasi Pencegahan
 - C. Orientasi Pemulihan
 - D. Orientasi pemulaan

AKTIVITI BERKUMPULAN.

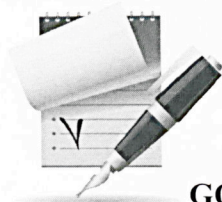
1. Bincangkan dalam kumpulan, apakah bentuk program bimbingan yang bersesuaian dengan kempen penyalahgunaan dadah.

2. Nyatakan dengan huraian yang jelas tentang program bimbingan yang pernah dibuat di sekolah anda.

TUGASAN

Apakah perbezaan antara orientasi perkembangan, orientasi pencegahan dan orientasi pemulihan.

GOALS

Bincangkan faktor-faktor keperluan perkhidmatan kaunseling di organisasi.

RUJUKAN

- Cavanagh, M.E. (1990). *The counseling experience*. Prospect Heights, IL; Waveland.
- Cottle, W.C. (1973). *Beginning Counseling Practicum*. Grune & Straton: New York & London.
- Corey, G. (2001). *Theory and practice of counseling and psychotherapy* (6th ed.). Pacific Grove, CA: Brooks/Cole.
- Cormier, W.H., & Cormier, L.S. (1998). *Interview strategies for helper* (4th ed). Pacific Grove, CA Brooks/Cole.
- Foster, S. (1996). *Characteristics of an effective counselor*. Counseling Today.
- Gibson, R.L. & Mitchell, M.H. (2003). *Introduction to counseling and guidance*. Upper Saddle River, New Jersey. Columbus Ohio.
- Guy, J.D. (1987). *The personal life of the psychotherapist*. New York: Wiley.
- Patterson, L.E., & Welfel, E.R. (1994). *The counseling process* (4th ed). Brooks/Cole Publishing Company. Pacific Grove: California.
- Rogers, C.R. (1942). *Counseling and Psychotherapy*. Boston: Houghton Mifflin Company.
- Stewart, N.R., Winborn, B.B., Burks, H.M., Johnson, R.R., & Englekes, J.R. (1978). *Systematic Counseling*. Prentice Hall, Inc. Englewood Cliffs, New Jersey.
- Zainal Abidin Ahmad & Wan Abdul Kader Wan Ahmad (2004). *Modul Bimbingan dan Kaunseling*. Universiti Terbuka Malaysia

Penerbit
 USIM

ISBN 978-967-440-021-7

9 789674 400217 3000

<http://penerbit.usim.edu.my>